

УДК 349.2:331.105.44:7.05

DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2026-52-2-134-144>

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ ПРОФСПІЛОК У ЗАХИСТІ ТРУДОВИХ ПРАВ ТВОРЧИХ ПРАЦІВНИКІВ

Івчук Ю.Ю.

LEGAL REGULATION OF TRADE UNIONS' PARTICIPATION IN THE PROTECTION OF THE LABOR RIGHTS OF CREATIVE WORKERS: PROBLEMS AND DIRECTIONS FOR IMPROVEMENT

Ivchuk Yu. Yu.

У статті здійснено комплексне дослідження правового регулювання участі профспілок у захисті трудових прав творчих працівників в Україні. Актуальність теми зумовлена трансформацією сучасного ринку праці, поширенням нестандартних форм зайнятості та зростанням ролі креативної економіки, що об'єктивно потребує переосмислення традиційних механізмів трудово-правового захисту.

Проаналізовано правову природу профспілок як суб'єктів трудового права та встановлено, що вони виконують не лише функцію громадських об'єднань, а виступають суб'єктами колективного правозастосування, які реалізують представницьку, контрольну та правозахисну функції. Водночас з'ясовано, що ефективність профспілкового захисту обмежується розривом між нормативно закріпленими повноваженнями та практикою їх реалізації.

Окрему увагу приділено дослідженню правового статусу творчого працівника, який має комплексний і змішаний характер, поєднуючи елементи трудових правовідносин, самозайнятості та права інтелектуальної власності. Обґрунтовано, що класична модель «працівник – роботодавець» не охоплює специфіку творчої праці, що зумовлює необхідність адаптації колективних форм захисту до умов змішаної зайнятості.

Виявлено основні проблеми правового регулювання, зокрема нормативну фрагментарність законодавства, розрив між формальною інклюзивністю профспілок і їх реальною функціональною спроможністю, відсутність спеціалізованих трудово-правових гарантій для творчих працівників, а також слабку інституційну інтеграцію профспілок і творчих спілок. Встановлено, що відсутність координації між цими суб'єктами призводить до дублювання функцій, прогалин у захисті та зниження ефективності колективного представництва.

На підставі проведеного аналізу запропоновано напрями вдосконалення законодавства, які полягають у нормативному розмежуванні та узгодженні компетенцій профспілок і творчих спілок, запровадженні моделі їх обов'язкової координації, а також інтеграції трудово-правових, професійно-корпоративних і авторсько-правових елементів у єдину систему захисту прав творчих працівників.

***Ключові слова:** творчі працівники, трудові права, профспілки, колективний захист, творча праця, самозайнятість, правове регулювання, творчі спілки, трудові відносини.*

Постановка проблеми. Проблематика участі профспілок у захисті трудових прав творчих працівників постає на перетині конституційно гарантованої свободи об'єднання, загальних положень трудового законодавства, спеціального законодавства про професійні спілки та окремого нормативного законодавства, яке регламентує статус професійних творчих працівників і творчих спілок в Україні. У випадку захисту прав творчих працівників існуюча класична юридична модель профспілкового представництва не видається повною мірою достатньою. Закон України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» [1] передбачає, що професійний творчий працівник може мати статус і працівника, і самозайнятої особи, при цьому трудове право традиційно орієнтоване на класичну конструкцію трудових відносин «працівник - роботодавець». Водночас, сучасна творча праця часто здійснюється у формах проектної зайнятості, строкових контрактів, а також комбінування трудового договору з авторськими і суміжними виплатами.

Актуальність досліджуваного питання полягає у тому, що вітчизняний законодавець одночасно підтримує дві правові моделі колективного представництва у сфері творчої праці. З одного боку, Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [2] передбачає класичні механізми трудозахисного впливу шляхом представництва працівників у трудових спорах, громадського контролю за дотриманням законодавства про працю, участі у колективно-договірному регулюванні, наданні згоди на звільнення у випадках, визначених законом та ін. З іншого боку, Закон України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» наділяє

творчі спілки правом представляти і захищати права та законні інтереси своїх членів, брати участь у визначенні державної політики у сфері оплати праці, страхування, зайнятості та соціально-економічного захисту творчих працівників [1]. Проблематика полягає у відсутності належного спеціального правового механізму, який би забезпечував трансформацію загальних повноважень професійних спілок у спеціалізовані інструменти захисту трудових прав творчих працівників з урахуванням їхнього змішаного правового статусу.

Особливої актуальності творча праця набуває у контексті соціально-економічного розвитку держави. З цього приводу О. Маршавін слушно зазначає, що креативна зайнятість має «високий потенціал ... для збереження існуючих та генерування нових робочих місць» [3, с.11], а тому правові гарантії праці у цій сфері не можуть розглядатися як другорядні. Враховуючи, що творча праця може виступати ресурсом відновлення економічного розвитку, профспілковий захист у цій сфері повинен бути не декларативним, а структурованим і придатним до реалій проектної та інтелектуальної зайнятості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній вітчизняній науці трудового права питання правового статусу профспілок та форм їх участі у захисті прав працівників досліджено доволі ґрунтовно. Зокрема, роль профспілок як ключового суб'єкта трудового права висвітлюється у працях Г. І. Чанишевої [4], О. Кисельової [5], М. М. Клемпарського [6], Н.А. Циганчук [7]. Окремі аспекти правових засад діяльності профспілок, включаючи реалізацію їх захисної функції, розглядаються у дослідженнях Ю. Делія, І. Яцкевича [8] та інших науковців. Питання модернізації

правового статусу профспілок у контексті трансформації трудових відносин аналізується, зокрема, у роботах О. Мазуренко [9].

Водночас проблематика трудово-правового статусу творчих працівників залишається менш опрацьованою. Як зауважує Л. П. Амелічева, дослідження у цій сфері мають фрагментарний характер, що ускладнює формування цілісного бачення їх правового становища [10].

Схожі тенденції простежуються і в зарубіжній науковій літературі. Так, у працях David Hesmondhalgh та Sarah Baker [11], а також Keune [12], Luszczarini і Bellini [13] наголошується на системному характері проблем організації праці у культурних і креативних індустріях. Науковці звертають увагу на нестабільність зайнятості, вразливе становище фрилансерів та необхідність пошуку нових форм колективного представництва. Серед таких форм особливо виділяються моделі, що передбачають залучення самозайнятих осіб до колективно-договірного регулювання та розвиток гібридного членства у профспілках.

Аналіз наукових праць дозволяє дійти до висновку, що незважаючи на ґрунтовне дослідження правового статусу профспілок, питання комплексного дослідження правового регулювання участі профспілок у захисті трудових прав творчих працівників у вітчизняній науці залишається недостатньо розробленим.

Метою статті є комплексне дослідження правового регулювання участі профспілок у захисті трудових прав творчих працівників в Україні, враховуючи аналіз правового статусу профспілки як суб'єкта трудових відносин, виявлення актуальних проблем захисту прав творчих працівників, які впливають із чинного законодавства, а також

формулювання пропозицій щодо вдосконалення законодавства й інституційної структури такого захисту.

Виклад основного матеріалу. Правову основу діяльності профспілок складають положення Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», відповідно до якого профспілкою є добровільна неприбуткова громадська організація, що об'єднує громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом професійної або трудової діяльності [2]. Положення ст. 7 Закону закріплюють, що членами профспілок можуть бути як особи, які працюють на засадах найманої праці, так і особи, які забезпечують себе роботою самостійно. Таким чином, законодавчий підхід підкреслює особливе значення профспілок як суб'єкта трудового права, основним призначенням якого є представництво та захист трудових прав і інтересів членів профспілки, у тому числі самозайнятих осіб, що є особливо актуальним для представників творчої професії.

Правосуб'єктність профспілок за вітчизняним законодавством полягає не лише у здатності об'єднувати працівників, а й у наявності у них юридично визначених повноважень впливати на трудові правовідносини. Закон визнає профспілки повноважними представниками працівників і захисниками їх трудових і соціально-економічних прав. Зокрема, у питаннях колективних інтересів вони здійснюють представництво незалежно від членства працівника у профспілці, а в індивідуальному порядку представляють та захищають своїх членів у спосіб, визначений законом. У цьому контексті буде доречним навести думку Ю.М. Гришиної та Г.І. Чанишевої, які на підставі аналізу вітчизняного законодавства виокремлюють основні функції профспілок

під час воєнного стану – представницьку, захисну та функцію громадського контролю за додержанням законодавства про працю та про охорону праці, та наголошують на необхідності їх нормативного закріплення [4].

У чинному законодавстві відсутній перелік функцій профспілок, водночас ст. 21 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» закріплює повноваження профспілок, до яких належать захист права громадян на працю, участь у формуванні державної політики у сфері трудових відносин та здійснення громадського контролю за виплатою заробітної плати, дотриманням законодавства про працю і про охорону праці, безпечними та нешкідливими умовами праці [2].

Зміст закріплених повноважень можна розкрити через наступні напрями профспілкового впливу на трудові відносини.

По-перше, профспілки реалізують функцію колективного представництва шляхом участі у колективно-договірному регулюванні трудових відносин. У цьому контексті профспілка виступає інституційним посередником між працівниками та роботодавцем, формалізуючи колективну волю працівників у вигляді нормативно визначених умов праці, оплати, соціальних гарантій та інших аспектів трудових правовідносин.

По-друге, важливим напрямом діяльності профспілок є представництво інтересів працівників у трудових спорах. Нормативне закріплення повноваження профспілки представляти працівників в органах, які розглядають індивідуальні трудові спори, а також їх участь у врегулюванні колективних трудових конфліктів через примирні комісії та трудові арбітражі, дозволяє розглядати їх як активних

суб'єктів процедурного захисту трудових прав.

По-третє, профспілки реалізують свої владно-організаційні повноваження, що не охоплюється функцією класичного представництва та передбачають право вимагати звільнення керівника у разі порушення ним трудового законодавства чи законодавства про колективні договори та угоди.

По-четверте, первинний орган профспілки є гарантом додержання трудових прав працівника та їх захисту від можливих зловживань з боку роботодавця в індивідуальному порядку. У цьому аспекті профспілки представляють інтереси працівників при розгляді індивідуальних трудових спорів, реалізують функцію громадського контролю за додержанням законодавства про працю, а також беруть участь у процедурі припинення трудових відносин шляхом надання згоди або відмови у згоді на звільнення працівника з ініціативи роботодавця у випадках, визначених законом. Варто погодитись з думкою І. Яцкевича, який узагальнюючи ці повноваження, цілком слушно зазначає, що первинна профспілкова організація виступає базовою ланкою трудовозахисного механізму [8].

Таким чином, діяльність профспілок у сфері захисту трудових прав має комплексний характер і поєднує представницьку, контрольну та правозастосовну складові.

Водночас, вітчизняні науковці акцентують увагу на тому, що формальне закріплення повноважень профспілок саме по собі не гарантує їх ефективною реалізацію у практичній площині. О.І. Кисельова та К.Р. Корощенко зазначають, що серед ключових проблем функціонування профспілок у сучасних умовах слід виокремити недостатній рівень розвитку соціального

діалогу, низький рівень соціальної відповідальності роботодавців, а також обмежену спроможність самих профспілок діяти як незалежні та активні суб'єкти захисту трудових прав [5]. Подальший розвиток цієї проблематики простежується у праці О. Мазуренко, яка акцентує увагу на необхідності переосмислення змісту захисної функції профспілок у контексті трансформації трудових відносин. Авторка обґрунтовує, що сучасний стан правового регулювання не забезпечує належної ефективності профспілкового захисту, у зв'язку з чим така функція потребує суттєвого оновлення шляхом закріплення у майбутньому кодифікованому акті трудового законодавства спеціальних положень, спрямованих на деталізацію повноважень профспілок у сфері захисту трудових прав та законних інтересів працівників [9].

Специфіка творчої праці об'єктивно потребує її окремого нормативного осмислення в межах трудового права. Л. П. Амелічева звертає увагу на те, що правове поняття творчої праці у трудовому праві досліджене недостатньо, що, своєю чергою, свідчить про певну несистемність розвитку відповідного законодавства [10]. Закон України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» закріплює, що професійний творчий працівник має базові соціально-трудова гарантії, серед яких право на державне соціальне страхування, оплату праці залежно від професії, належні умови праці, а також пенсійне забезпечення. Водночас закон прямо допускає можливість поєднання таким працівником статусу найманого працівника і самозайнятої особи, що наочно ілюструє складну та неоднозначну природу відповідних правовідносин.

Правовий статус творчого працівника у вітчизняному законодавстві не охоплюється

класичною моделлю трудових відносин «працівник – роботодавець». З огляду на це, правове становище творчого працівника фактично поєднує у собі трудові гарантії, елементи права інтелектуальної власності та певний рівень професійної автономії, що дозволяє розглядати його як особливого суб'єкта трудового регулювання. На особливостях правового статусу творчого працівника наголошено також у працях зарубіжних науковців. Зокрема, Hoyoung Kim звертає увагу на те, що культурні працівники нерідко змушені відстоювати належні умови праці чи оплату, у зв'язку з тим, що вони не завжди сприймаються як повноцінні суб'єкти трудових і колективних прав [14]. У свою чергу, David Hesmondhalgh та Sarah Baker зазначають, що свобода і автономія у творчій праці мають подвійний характер, оскільки з одного боку, вони є цінністю, а з іншого боку можуть виправдовувати нестабільність зайнятості [11]. Таким чином, творчий характер праці не зменшує потребу у трудовому захисті, а тільки підсилює необхідність адаптації колективних форм захисту до нових, більш гнучких і нестабільних умов зайнятості, які сьогодні є типовими для творчої індустрії.

Однією з ключових правових проблем є необхідність розрізнення правового статусу та ролі профспілок і творчих спілок у процесі представництва та захисту інтересів творчих працівників. Як вже було згадано вище, профспілка у трудовому праві є суб'єктом представництва й захисту трудових і соціально-економічних прав працівників, а також учасником колективних переговорів і трудових спорів. Натомість, творча спілка відповідно до Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» створюється групою професійних творчих працівників відповідного

професійного напрямку в галузі культури і мистецтва, має право представляти і захищати права та законні інтереси своїх членів, брати участь у визначенні державної політики у сфері оплати праці, страхування, пенсійного забезпечення, зайнятості, а також здійснювати заходи соціально-економічної підтримки [1]. У цьому значенні творча спілка виконує професійно-корпоративну, культурну, і частково соціально-захисну функції, однак законодавець не наділяє її таким обсягом трудових гарантій, які має профспілка.

Стаття 31 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» закріплює за профспілками право брати участь у створенні умов для свободи літературної, художньої, наукової та технічної творчості, а також у соціальному захисті працівників інтелектуальної сфери діяльності [2]. Таким чином, законодавчі положення створюють своєрідний місток між профспілками і творчою сферою. Водночас, норма ст.31 Закону не встановлює спеціальних процедур, а також не визначає конкретних способів захисту творчих працівників, не врегульовує конфліктів між трудовим договором і авторською винагородою, не передбачає особливостей профспілкового контролю у інституціях культурного виробництва.

Аналіз законодавчих положень дозволяє зробити висновок, що творча спілка не може замінити профспілку там, де потрібні саме трудові гарантії, а профспілка у свою чергу не може ефективно діяти у творчій сфері без спеціальних норм, які враховують природу творчої праці.

Фрагментарність та неузгодженість правового регулювання є однією з найактуальніших проблем ефективного захисту профспілками трудових прав творчих

працівників. Положення Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» історично сформульовані у рамках класичної моделі трудових відносин і орієнтовані на ієрархічно організовані відносини між найманим працівником і роботодавцем. У свою чергу, норми Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» спрямовані на визначення статусу творчого працівника, особливостей його професійної діяльності без згадки про роль профспілок у захисті їх трудових прав.

Відсутність системної узгодженості між цими нормативними актами призводить до відсутності єдиного правового механізму та фрагментарного охоплення різних аспектів правового становища творчого працівника. Така багатовекторність регулювання сама по собі не є негативною, однак за відсутності інтегруючого елементу вона створює підґрунтя для правової невизначеності.

Однією із системних проблем є також розрив між формальною відкритістю профспілок для самозайнятих осіб і фактичною орієнтацією їх діяльності на класичну модель трудових відносин. Законодавство передбачає можливість членства у профспілках осіб, які самостійно забезпечують себе роботою, а також визнає існування змішаних форм зайнятості, у межах яких поєднуються елементи трудових і цивільних відносин. Водночас, передбачене у законодавстві право не супроводжується належною трансформацією профспілкового захисту під особливості творчої праці. Аналіз чинного законодавства дозволяє зробити висновок, що переважна більшість повноважень профспілок залишаються процедурно прив'язаними до наявності класичних трудових правовідносин, серед яких: участь у процедурі звільнення

працівника (через надання згоди або заперечення); ініціювання питання про звільнення керівника; здійснення громадського контролю на рівні підприємства; участь у регулюванні режиму робочого часу та умов праці та ін. Фактичне виконання окреслених повноважень профспілок передбачає необхідність існування трудового договору як юридичної підстави взаємодії сторін, конкретного роботодавця, організаційно оформленого підприємства та первинної профспілкової організації.

Водночас, діяльність значної частини творчих працівників часто здійснюється на підставі цивільно-правових договорів (авторських, підрядних, ліцензійних), короткострокових контрактів або у змішаних формах, де межа між трудовими і цивільними відносинами є розмитою. У таких умовах класичні повноваження профспілок або взагалі не можуть бути застосовані, або їх застосування є суттєво обмеженим і ситуативним, що призводить до виникнення дисбалансу, за якого профспілки не володіють адаптованими механізмами захисту для творчих працівників. У результаті самозайняті творчі працівники фактично залишаються поза межами повноцінного колективного трудового захисту, оскільки не можуть скористатися базовими гарантіями, які становлять зміст профспілкової діяльності у класичному розумінні.

Додатково проблема ускладнюється відсутністю чіткого правового визначення статусу самозайнятих осіб у системі колективних трудових прав. Якщо для найманого працівника участь у профспілці автоматично означає включення до системи колективного представництва, то для самозайнятого працівника членство матиме скоріше декларативний характер, не

забезпечуючи реального доступу до механізмів захисту. У цьому контексті зарубіжні автори у своїх дослідженнях звертають увагу на те, що у творчій індустрії самозайняті особи та фрилансери нерідко змушені спочатку домагатися визнання себе суб'єктами колективних трудових прав, перш ніж отримати можливість користуватися відповідними інструментами захисту [14].

Однією з ключових проблем правового регулювання у досліджуваній сфері є також слабка інтеграція профспілок і творчих спілок, що проявляється у відсутності системної координації їх правового статусу і процедур взаємодії. Як вже було згадано вище, вітчизняне законодавство фактично формує дві паралельні моделі представництва інтересів творчих працівників: по-перше, з одного боку, профспілки як класичні суб'єкти колективного трудового захисту; по-друге, з іншого боку, творчі спілки як професійні об'єднання, наділені правом участі у формуванні державної політики у сфері оплати праці, соціального страхування та ін.

Чинне законодавство не передбачає обов'язкового механізму їх взаємодії у ключових сферах, де така взаємодія є об'єктивно необхідною, а саме у колективних переговорах, регулюванні процесів масового вивільнення працівників, визначення умов оплати праці у бюджетних установах культури, врегулюванні правового статусу авторів, які одночасно перебувають у трудових відносинах тощо. Відсутність процедурно закріплених форм співпраці свідчить про те, що профспілки і творчі спілки функціонують у межах однієї соціально-трудової системи, але без взаємозв'язку. На нашу думку, практичним наслідком відсутності такої взаємодії є зниження ефективності колективного представництва. За відсутності взаємодії

жодна з інституцій не здатна забезпечити комплексний захист прав творчого працівника, який перебуває у змішаних правовідносинах. Крім того, відсутність законодавчо визначених механізмів взаємодії породжує ризики дублювання функцій, за якого профспілка та творча спілка можуть претендувати на представництво одних і тих самих інтересів без узгодження позицій.

Вирішення вищезазначених проблем може стати можливим за умови внесення узгоджених змін до чинного законодавства, які полягають у:

1) законодавчому закріпленні норм про участь профспілок у захисті трудових прав творчих працівників, які б враховували особливості профспілкового представництва творчих працівників; співвідношення трудового договору, цивільного договору і авторської винагороди; межі профспілкового контролю за трудовими умовами у творчій сфері; гарантії участі профспілки в колективних переговорах щодо творчого навантаження, творчої відпустки та використання результатів творчої праці роботодавцем. Такі зміни, на нашу думку, можуть бути внесені або до вже існуючого Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», або до нового кодифікованого акта про працю, або бути інтегровані у Закон України «Про професійних творчих працівників і творчі спілки» через окремий розділ про трудові гарантії колективного захисту прав творчих працівників;

2) нормативному розмежуванні та узгодженні компетенцій профспілок і творчих спілок. Оптимальною у цьому контексті видається модель обов'язкової координації їх діяльності, яка дозволить зберегти функціональну автономію кожного із суб'єктів, забезпечивши узгодженість їх дій у

сфері захисту прав творчих працівників. Профспілки доцільно розглядати як основних суб'єктів реалізації колективного трудово-правового захисту, зокрема у частині ведення колективних переговорів, участі у вирішенні трудових спорів тощо. Водночас творчі спілки мають зберігати пріоритет у сфері, пов'язаній із професійною ідентичністю творчого працівника, включаючи питання кваліфікації, морального і матеріального заохочення, взаємодії з державною культурною політикою.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що сучасна модель правового регулювання участі профспілок у захисті трудових прав творчих працівників в Україні має фрагментарний і неузгоджений характер, що зумовлено існуванням двох паралельних нормативних масивів: законодавства про профспілки та законодавства про професійних творчих працівників, які не інтегровані у єдиний механізм правового захисту.

Правовий статус творчого працівника є комплексним і змішаним, оскільки поєднує елементи трудових правовідносин, самозайнятості та права інтелектуальної власності. Специфіка правового статусу творчого працівника об'єктивно не охоплюється класичною моделлю «працівник - роботодавець», що зумовлює необхідність адаптації існуючих механізмів профспілкового захисту до нових форм організації праці.

Профспілки у національному трудовому праві виконують не лише функцію громадського об'єднання, а виступають суб'єктами колективного правозастосування, однак їх реальна ефективність обмежується розривом між нормативно закріпленими повноваженнями та практикою їх реалізації. Формальна відкритість профспілок для

самозайнятих осіб не супроводжується адаптацією інструментів захисту до нестандартних форм зайнятості, що призводить до фактичного виключення значної частини творчих працівників із системи колективного трудового захисту.

Паралельне функціонування профспілок і творчих спілок без належної координації їх повноважень може зумовлювати фрагментацію представництва, дублювання функцій і зниження ефективності захисту прав творчих працівників. Ефективний захист трудових прав творчих працівників потребує системної модернізації правового регулювання, а також запровадження узгодженої взаємодії профспілок і творчих спілок на засадах координації.

Подальші наукові пошуки доцільно зосередити щонайменше на трьох взаємопов'язаних напрямках. Передусім потребує більш глибокого осмислення трудової статусу економічно залежних самозайнятих творчих працівників, а також визначення меж поширення на них колективних трудових гарантій. Не менш актуальним є дослідження співвідношення заробітної плати та авторсько-суміжної винагороди у договорах із творчими працівниками, з огляду на їх змішану правову природу. Крім того, значний науковий інтерес становить аналіз судової практики щодо реалізації профспілкових гарантій у творчій сфері, особливо в умовах воєнного стану та подальшого відновлення.

Література:

1. Про професійних творчих працівників та творчі спілки: Закон України від 07.10.1997 № 554/97-ВР: станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554/97-вр#Text> (дата звернення: 14.04.2026).
2. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 № 1045-XIV: станом на 24 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text> (дата звернення: 14.04.2026).
3. Marshavin O. Creative employment as a modern resource of socio-economic recovery of Ukraine. *Social and labour relations: theory and practice*. 2023. Vol. 13, No. 2. P. 11–19. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/slrtp.13\(2\).2023.02](http://dx.doi.org/10.21511/slrtp.13(2).2023.02) (дата звернення: 14.04.2026).
4. Hryshyna Y. M., Chanysheva G. I. The Main Functions Of Trade Unions In The Conditions Of Martial State. *Law and Society*. 2022. № 4. С. 195–200. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.28> (дата звернення: 25.04.2026).
5. Кисельова О., Корощенко К. Професійні спілки в Україні: проблемні питання та позитивний міжнародний досвід. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2021. № 30. С. 145–150. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5916665> (дата звернення: 14.04.2026).
6. Клемпарський М. Роль та значення професійних спілок як суб'єктів трудового права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Т. 1, № 3. С. 99–102. URL: https://www.nvppp.in.ua/vip/2018/3/tom_1/vip_3-1_2018.pdf (дата звернення: 14.04.2026).
7. Циганчук Н. А. Професійні спілки як суб'єкти трудового права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Харків, 2004. 20 с.
8. Яцкевич І. І. Роль профспілок у захисті трудових прав та інтересів працівників. *Кухня трудових прав: нариси про важливі інгредієнти: збірник статей, упоряд. та голов. ред. І. Сахарук*. Київ: Дакор, 2021. С. 106–113. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/24364> (дата звернення: 14.04.2026).
9. Mazurenko O. The role of protective function of trade unions in labor relations. *“International Humanitarian University Herald. Jurisprudence”*. 2021. Т. 1, № 54. С. 97–101. URL: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.54.1.23> (дата звернення: 14.04.2026).
10. Amelicheva L. P. Legal Regulation Of The Creative Component Of Decent Work Under Labor

Legislation. *Law and Society*. 2020. T. 2, № 2. С. 25–32. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-2.4> (дата звернення: 14.04.2026).

11. Hesmondhalgh D., Baker S. A very complicated version of freedom: Conditions and experiences of creative labour in three cultural industries. *Poetics*. 2010. Vol. 38, № 1. P. 4–20. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2009.10.001> (дата звернення: 14.04.2026).

12. Keune M. Trade unions, precarious work and dualisation in Europe. *Non-standard employment in post-industrial labour markets : an occupational perspective*, ed. by W. Eichhorst, P. Marx. Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2015. P. 378-400. URL: https://www.researchgate.net/publication/275829594_Keune_M_2015_'Trade_unions_precarious_work_and_dualisation_in_Europe'_in_Eichhorst_W_and_Marx_P_eds_Non-standard_Employment_in_Post-Industrial_Labour_Markets_Cheltenham_Edward_Elgar (дата звернення: 14.04.2026).

13. Lucciarini S. Differentiation and solidarity in the making of creative professionalism: the case of Italy. *Research Handbook on Creative Labour. Cheltenham* : Edward Elgar Publishing, 2025. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781035323081.00028> (дата звернення: 14.04.2026).

14. Kim H. Struggling for the right to struggle: Cultural workers' labour rights and unions. *Media, Culture & Society*. 2024. URL: <https://doi.org/10.1177/01634437231225031> (date of access: 14.04.2026).

References:

1. Pro profesiinykh tvorchykh pratsivnykiv ta tvorchi spilky : Zakon Ukrainy vid 07.10.1997 № 554/97-VR : stanom na 31 berez. 2023 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554/97-vr#Text> (data zvernennia: 14.04.2026).

2. Pro profesiini spilky, yikh prava ta harantii diialnosti : Zakon Ukrainy vid 15.09.1999 № 1045-XIV : stanom na 24 hrud. 2023 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text> (data zvernennia: 14.04.2026).

3. Marshavin O. Creative employment as a modern resource of socio-economic recovery of Ukraine. *Social and labour relations: theory and*

practice. 2023. Vol. 13, No. 2. P. 11–19. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/slrtp.13\(2\).2023.02](http://dx.doi.org/10.21511/slrtp.13(2).2023.02) (data zvernennia: 14.04.2026).

4. Hryshyna Y. M., Chanysheva G. I. The Main Functions Of Trade Unions In The Conditions Of Martial State. *Law and Society*. 2022. № 4. S. 195–200. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.28> (data zvernennia: 25.04.2026).

5. Kyselova O., Koroshchenko K. Profesiini spilky v Ukraini: problemni pytannia ta pozytyvnyi mizhnarodnyi dosvid. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava. Serii ekonomichna. Serii yurydychna*. 2021. № 30. S. 145–150. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5916665> (data zvernennia: 14.04.2026).

6. Klemparskyi M. Rol ta znachennia profesiinykh spilok yak subiektiv trudovoho prava. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava*. 2018. T. 1, № 3. S. 99–102. URL: https://www.nvppp.in.ua/vip/2018/3/tom_1/vip3-1_2018.pdf (data zvernennia: 14.04.2026).

7. Tsyhanchuk N. A. Profesiini spilky yak subiektiv trudovoho prava : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.05. Kharkiv, 2004. 20 s.

8. Iatskevych I. I. Rol profspilok u zakhysti trudovykh prav ta interesiv pratsivnykiv. *Kukhnia trudovykh prav : narysy pro vazhlyvi inhrediienty : zbirnyk statei, uporiad. ta holov. red. I. Sakharuk*. Kyiv : Dakor, 2021. S. 106–113. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/24364> (data zvernennia: 14.04.2026).

9. Mazurenko O. The role of protective function of trade unions in labor relations. “International Humanitarian University Herald. Jurisprudence”. 2021. T. 1, № 54. S. 97–101. URL: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.54.1.23> (data zvernennia: 14.04.2026).

10. Amelicheva L. P. Legal Regulation Of The Creative Component Of Decent Work Under Labor Legislation. *Law and Society*. 2020. T. 2, № 2. S. 25–32. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-2.4> (data zvernennia: 14.04.2026).

11. Hesmondhalgh D., Baker S. A very complicated version of freedom: Conditions and experiences of creative labour in three cultural industries. *Poetics*. 2010. Vol. 38, № 1. P. 4–20. DOI:

<https://doi.org/10.1016/j.poetic.2009.10.001> (data zvernennia: 14.04.2026).

12. Keune M. Trade unions, precarious work and dualisation in Europe. Non-standard employment in post-industrial labour markets : an occupational perspective, ed. by W. Eichhorst, P. Marx. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2015. P. 378-400. URL:

https://www.researchgate.net/publication/275829594_Keune_M_2015_Trade_unions_precarious_work_and_dualisation_in_Europe_in_Eichhorst_W_and_Marx_P_eds_Non-standard_Employment_in_Post-Industrial_Labour_Markets_Cheltenham_Edward_Elgar (data zvernennia: 14.04.2026).

13. Lucciarini S. Differentiation and solidarity in the making of creative professionalism: the case of Italy. Research Handbook on Creative Labour. Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2025. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781035323081.00028> (data zvernennia: 14.04.2026).

14. Kim H. Struggling for the right to struggle: Cultural workers labour rights and unions. Media, Culture & Society. 2024. URL: <https://doi.org/10.1177/01634437231225031> (date of access: 14.04.2026).

Ivchuk Yu.Yu. Legal regulation of trade unions' participation in the protection of the labor rights of creative workers: problems and directions for improvement. – Article.

The article provides a comprehensive study of the legal regulation of trade unions' participation in the protection of the labor rights of creative workers in Ukraine. The relevance of the research is обусловлена the transformation of the modern labor market, the spread of non-standard forms of employment, and the increasing importance of the creative economy, which necessitate a reconsideration of traditional mechanisms of labor law protection.

The legal nature of trade unions as subjects of labor law is analyzed, and it is established that they function not only as public associations but also as subjects of collective law enforcement, implementing representative, supervisory, and protective functions. At the same time, it is determined that the effectiveness of trade union protection is limited by the gap between

formally established powers and their practical implementation.

Special attention is paid to the legal status of creative workers, which is characterized as complex and hybrid, combining elements of employment relations, self-employment, and intellectual property rights. It is substantiated that the traditional "employee - employer" model does not adequately reflect the specific nature of creative labor, which requires adaptation of collective protection mechanisms to project-based, freelance, and hybrid forms of employment.

The study identifies key problems of legal regulation, including normative fragmentation, the gap between formal inclusiveness of trade unions and their actual functional capacity, the absence of specialized labor law guarantees for creative workers, and weak institutional integration between trade unions and creative unions. It is established that the lack of coordination between these entities leads to duplication of functions, regulatory gaps, and reduced effectiveness of collective representation.

Based on the conducted analysis, directions for improving legislation are proposed, including the normative differentiation and coordination of competences between trade unions and creative unions, the introduction of a model of mandatory coordination, and the integration of labor, professional-corporate, and intellectual property elements into a unified system of protection of creative workers' rights.

Keywords: *creative workers, labor rights, trade unions, collective protection, creative labor, self-employment, legal regulation, creative unions, labor relations.*

Авторська довідка:

Івчук Юлія Юрїївна – докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри публічного та приватного права Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, ORCID: [0000-0002-0399-9126](https://orcid.org/0000-0002-0399-9126)

Дата подачі автором 14.04.2026.

Дата прийняття після рецензування 23.04.2026.

Дата публікації 09.05.2026.